

Էդգար Ավետիսյան
Իրավաբանական գիտությունների թեկնածու
Էլ. հասցե՝ edgaravetisyan.law@gmail.com

Ռաֆիկ Ավետիսյան
Երևանի պետական համալսարանի Հայագիտական հետազոտությունների
ինստիտուտի գիտաշխատող, քաղաքական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Էլ. հասցե՝ rafik.avetisyan@ysu.am

DOI: 10.53614/18294952-2024.1-33

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹ ՈՒՆԵՑՈՂ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔ

Տեղեկությունների առատության այս դարաշրջանում կարևոր է դրան իրավական համաժամանակյա կարգավորում և գնահատական տալը, որը դրսևորվում է գիտական համապատասխան հետազոտությունների իրականացմամբ: «Առանց հսկողության» մնացած տեղեկությունը կարող է բազմաթիվ խնդիրներ առաջացնել ինչպես մասնավոր, այնպես էլ՝ պետական և միջազգային հարաբերություններում: Ուսումնասիրության անհրաժեշտությունն ավելի է ընդգծվում, հատկապես, երբ խոսքը վերաբերում է պետության ռազմական անվտանգության ու դրա պաշտպանության համար էական նշանակություն ունեցող ռազմական բնույթ կրող տեղեկությունների վերահսկողությանը, դրանց տրամադրման ու շրջանառման իրավական հարցերին:

Սույնով իրականացված ուսումնասիրությանը անդրադարձ է կատարվում ռազմական բնույթ ունեցող տեղեկությունների էությանը, դրանց պաշտպանվածությանը, ինչպես նաև իրավունքի իրավաչափ սահմանափակման ներքո հանդես գալուն: Վերջինս քննարկվում է սահմանադրաիրավական

լույսի ներքո՝ տեղեկատվության ազատության, տեղեկություններ ստանալու հիմնական իրավունքի հետ հարաբերակցությամբ:

Հիմնաբառեր. Ռազմական անվտանգություն, ռազմական բնույթի տեղեկություն, տեղեկատվության ազատություն, Սահմանադրություն, իրավունքի սահմանափակում:

Ներածություն

Տեղեկության արժեքն արտահայտվում է պետության կողմից տեղեկության ու դրա ազատության նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքով ու քաղաքականությամբ: Իրազեկ քաղաքացին ժողովրդավար պետության կայացման անհրաժեշտ և կարևոր հիմնասյուներից է, իսկ իրազեկ քաղաքացի ունենալու կարևոր նախապայման է պետական մարմինների գործունեության հրապարակայնության սկզբունքի ապահովումը: Քաղաքակրթության բարձրագույն աստիճանին հասնում է այն հասարակությունը և պետությունը, որը տնօրինում է ամենից որակով տեղեկույթին, մեծ ծավալով և արագ յուրացնում է այն՝ արդյունավետ կերպով օգտագործելով համամարդկային նպատակների իրականացման համար (Հարությունյան, Վաղարշյան, 2010, էջ 307): Եթե տղամարդկանց և կանանց թույլ չտան լսել տեղեկություն, որը վերաբերում է հանրային որևէ խնդրի, ապա ընդհանուր բարօրությանը հասնելու նրանց ջանքերը կլինեն անիմաստ և անհավասարակշիռ: Նման համայնքը կխեղաթուրվի, իսկ կառավարության դեմոկրատական հեղինակությունը կկորչի (Richard, 2000, էջ 14):

Տեղեկությունների նկատմամբ պետության վերաբերմունքն արտահայտվում է, նախևառաջ, դրա ճանաչմամբ ու երաշխավորմամբ: Այսպես, ՀՀ Սահմանադրությունը (այսուհետ նաև՝ Սահմանադրություն) երաշխավորում է տեղեկություններ ստանալու իրավունքը (51-րդ հոդված), ըստ որի՝ *Յուրաքանչյուր ոք ունի պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին տեղեկություններ ստանալու և փաստաթղթերին ծանոթանալու իրավունք:*

Մյուս կողմից, ինչպես ՀՀ Սահմանադրական դատարանն է արձանագրել՝ տեղեկատվության ազատության նկատմամբ պետական միջամտության բացառման առանձնահատուկ երաշխիքը, սակայն, չի խոչընդոտում այս ոլորտում (...) հասարակության և պետության օրինական շահերից ելնելով՝ օրենքով որոշ սահմանափակումներ նախատեսելը (ՀՀ Սահմանադրական դատարան, 2001, ՄԴՌ-278): Մարդու իրավունքների սահմանափակումը օրինական զսպում է ապօրինի գործողություններից, որով ստեղծվում է բավարար պայմաններ և հնարավորություններ պաշտպանելու հասարակության համընդհանուր շահերն ու հետաքրքրությունները (Малько, 2011, էջ 142): Այսինքն, տեղեկություններ ստանալու իրավունքը, ինչպես մարդու հիմնարար իրավունքների մեծ մասը, չի կարող բացարձակ լինել:

Տեղեկություններ ստանալու իրավունքի սահմանափակումները նախա-

տեսված են հենց Սահմանադրությամբ, որի 51-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն՝ *Տեղեկություններ սպանալու իրավունքը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ հանրային շահերի կամ այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով*:

Այս ուսումնասիրությունն ուղղել ենք պետության ռազմական անվտանգության պաշտպանության համար էական նշանակություն ունեցող ռազմական բնույթ կրող տեղեկությունների իրավական կարգավորմանը, դրանց տրամադրման իրավական սահմանափակմանն ու դրա շուրջ առաջացող այլ իրավական հարցերի քննարկմանը:

Ուսումնասիրության մեթոդն ու տեսական հիմքը

Հետազոտությունն իրականացվել է վերլուծության, ձևական իրավաբանական, իրավահամեմատական մեթոդների կիրառմամբ, իսկ որպես հետազոտության տեսական հիմք հանդես են եկել մասնագիտական ոլորտի հայրենական ու արտասահմանյան գիտական արժեքավոր աշխատություններ և հետազոտություններ:

Ռազմական անվտանգության ու ռազմական բնույթի տեղեկություն

Անհրաժեշտ ենք համարում քննարկել ռազմական բնույթ ունեցող տեղեկությունների պաշտպանության և տեղեկություններ ստանալու հիմնական իրավունքի հարաբերակցությունը: Սրա շրջանակում պետք է բացահայտել նախ՝ ռազմական անվտանգության ու ռազմական բնույթի տեղեկության էությունը, ինչպես նաև պարզել՝ արդյոք ռազմական բնույթի տեղեկություններ ստանալու իրավունքը սահմանափակված է, թե՛ ոչ:

Ռազմական անվտանգությունը համարվում է պետության ազգային անվտանգության համակարգի կարևորագույն ենթահամակարգերից: Ռազմական անվտանգությունը պետության անվտանգության ռազմական բաղադրիչն է, որն ապահովվում է գինված ուժերի և հասարակության այն հաստատությունների վիճակով, որոնց շնորհիվ պետության պաշտպանական հզորությունը պահպանվում է այն անհրաժեշտ (բավարար) մակարդակում, որի դեպքում այլ պետությունների հետ հաստատվում են բարենպաստ հարաբերություններ, և բացառվում է առձակատումը ուժի կիրառմամբ: Սահմանվում է նաև որպես ռազմական ուժի կիրառման կամ դրա կիրառման սպառնալիքին առնչվող ներքին և արտաքին ռազմական սպառնալիքներից անձի, հասարակության ու պետության կենսականորեն կարևոր շահերի պաշտպանման ծրագրի վիճակ, որին բնութագրական է ռազմական վտանգ չլինելը կամ դրան դիմակայելու կարողությունը (Ավետիսյան, 2022, էջ 132):

Ինչ վերաբերում է ռազմական բնույթի տեղեկությանը, ապա դրա բացահայտման համար անհրաժեշտ է ներկայացնել «Պետական գաղտնիքի մասին» ՀՀ օրենքի կարգավորումները, որի 8-րդ հոդվածը նվիրված է պետական գաղտնիք համարվող տեղեկությունների դասակարգմանը: Դրանց

թվին առաջինը ներկայացվում է հենց ռազմական բնույթի տեղեկությունները, ըստ որի՝ ռազմական բնագավառում պետական գաղտնիք համարվող տեղեկություններն են *զինված ուժերի և այլ զորքերի ռազմավարական, օպերատիվ և մարտավարական բնույթի պլանների և ծրագրերի, ըստ ռազմական գործողությունների ձևերի զորքերի, ներառյալ աշխարհագրի և փարածքային պաշտպանության, Հայաստանի Հանրապետության փարածքի օպերատիվ սարքավորման (կահավորման), գործողությունների նախապարաստման և վարման, զորքերի ծավալման (այդ թվում՝ զորահավաքային), նրանց մարտունակության, մարտական հերթապահության կրման ձևերի ու եղանակների, ղեկավարման համակարգի փոխդասավորության, գործունեության հաջորդականության, համակարգի հասանելիության, ամբողջականության, համակողմանի ապահովման վերաբերյալ տեղեկությունը և գաղտնիության դեմ ուղղված սպառնալիքները չեզոքացնելու միջոցառումները (...):*

Նույն օրենքի իմաստով ռազմական բնույթ ունեցող վերոգրյալ տեղեկությունները պետական գաղտնիք են և պահպանվում ու պաշտպանվում են պետության կողմից, իսկ տարածումը կարող է վնաս հասցնել ՀՀ ազգային անվտանգությանը կամ շահերին (3-րդ հոդվածի առաջին մաս):

Ռազմական անվտանգության ոլորտում տեղեկությունների պաշտպանվածության կարևորությունն արձանագրվում է նաև ՀՀ ռազմական դոկտրինում, որում ամրագրվում է ռազմական անվտանգության պաշտպանության շրջանակում տեղեկությունների, տեղեկատվական անվտանգության, ապատեղեկատվական քարոզչության չեզոքացման, տեղեկատվական պատերազմների հիմունքները ներառող պաշտոնական հայեցակետերը /դոկտրին/:

Կարող ենք նկատել, որ օրենսդիրը պետական անվտանգության պաշտպանության ներքո առանցքային դեր է տվել պետական գաղտնիք համարվող ռազմական բնույթի տեղեկություններին՝ հաշվի առնելով դրանց կարևորությունը պետական ու ազգային անվտանգության ոլորտում:

Ռազմական բնույթի տեղեկության և տեղեկություններ ստանալու հիմնական իրավունքի հարաբերակցությունը

Ինչպես նշեցինք՝ տեղեկություններ ստանալու հիմնական իրավունքը, որը երաշխավորված է Սահմանադրության 51-րդ հոդվածով, կարող է սահմանափակվել *միայն հանրային շահերի կամ այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով*: Կարծում ենք, որ խիստ անհրաժեշտություն կա բացահայտել և հասկանալ՝ արդյոք ռազմական բնույթ ունեցող տեղեկությունը տեղավորվում է հանրային շահերի կամ այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակների ներքո: Այլ խոսքով՝ արդյոք պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանցից ռազմական բնույթ ունեցող տեղեկության ստացումը Սահմանադրությամբ ենթարկվում է իրա-

վաչափ սահմանափակման, թե՛ ոչ:

Այսպես, հանրային շահերի հասկացությունը ներկայացված չէ օրենսդրական կարգավորմամբ: Մինևույն ժամանակ, դրա վերաբերյալ որոշակի մեկնաբանության է հանգել ՀՀ Սահմանադրական դատարանը՝ հանրային շահը ներկայացնելով որպես հասարակության շահ (ՀՀ Սահմանադրական դատարան, 2006, ՍԴՈ-630; ՀՀ Սահմանադրական դատարան, 2009, ՍԴՈ-815; ՀՀ Սահմանադրական դատարան, 2011, ՍԴՈ-997): Ինչ վերաբերում է այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակին, ապա այն կրում է մասնավոր բնույթ, ուստի ուղղված է մասնավոր շահի պաշտպանությանը:

Հիմնական իրավունքների սահմանափակման սահմանադրաիրավական նպատակների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ռազմական բնույթ ունեցող տեղեկությունների տրամադրման սահմանափակումը կարող է համապատասխանել պետական անվտանգության պաշտպանության սահմանադրաիրավական նպատակին: Մինչդեռ տեղեկություններ ստանալու իրավունքի համար պետական անվտանգության պաշտպանությունը նախատեսված չէ որպես իրավունքի սահմանափակման նպատակ: Ուստի, առաջնային է դառնում պարզել հանրային շահի և պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակների համանմանությունն ու տարբերությունը՝ հասկանալու համար, արդյոք ռազմական բնույթ ունեցող տեղեկության ստացման սահմանափակումը կարող է հետապնդել հանրային շահի պաշտպանության նպատակ:

Հետաքրքիր է, որ օրինակ՝ կարծիքի արտահայտման ազատությունը (Սահմանադրության 42-րդ հոդված) կարող է սահմանափակվել պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակով, մինչդեռ տեղեկություններ ստանալու իրավունքի (Սահմանադրության 51-րդ հոդված) համար պետական անվտանգության պաշտպանությունը չի համարվում իրավունքի սահմանափակման նպատակ:

Ալ. Ղևոնդյանը հանրային շահը պետական շահի հետ մեկտեղ դիտարկում է որպես ազգային շահի բաղադրատարրեր և նշում, որ հանրային շահերը ներառում են սոցիալական տարբեր շերտերի, խմբերի, անհատների գործունեության տարաբնույթ ոլորտներին վերաբերող հիմնարար ու փոփոխական շահերի դիմամիկ ամբողջությունը (Ղևոնդյան, 2011, էջ 48): Բացի այդ, Սահմանադրությամբ տարբեր իրավունքների սահմանափակումների շարքում հանրային շահի ու պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակները ներկայացված են որպես առանձին նպատակները: Ուստի ակնհայտ է դառնում, որ հանրային շահի պաշտպանությունը տարբերվում է պետական անվտանգության պաշտպանությունից:

Վերը նշվածը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ, փաստորեն, ռազմական բնույթ ունեցող տեղեկության ստացումը կարող է սահմանափակվել միայն սոցիալական տարբեր շերտերի, խմբերի ու անհատների շահերի պաշտպանությամբ, մինչդեռ այդ տեղեկությունը վերաբերում ու առնչվում է հենց պետական անվտանգությանը և արդարացիորեն պետք է սահմանափակվի

միայն պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակով: Վերջինս, զարմանալիորեն, Սահմանադրության 51-րդ հոդվածով նախատեսված չէ որպես տեղեկության ստացման իրավունքի իրավաչափ սահմանափակման նպատակ:

Ռազմական բնույթ կրող տեղեկության ստացման սահմանափակումը կարծիքի արտահայտման ազատության սահմանադրաիրավական նորմի կիրառմամբ

Շատ մարդկանց համար հանրային նշանակության տեղեկությունների արդյունավետ հասանելիությունը կապվում է հանրային մարմինների կողմից այդ տեղեկությունների՝ առանց որոշակի հարցումների ակտիվորեն հրապարակման հետ (Mendel, 2008, էջ 33): Վերջինս արտահայտվում է մայր օրենքով համապատասխան իրավունքների երաշխավորմամբ: ՀՀ Սահմանադրության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այն տեղեկատվության ազատության վերաբերյալ ունի երկու նորմ՝ վերևում քննարկված 51-րդ հոդվածը և կարծիքի արտահայտման ազատության վերաբերյալ 42-րդ հոդվածը: Տվյալ հոդվածի առաջին մասի համաձայն՝ *Յուրաքանչյուր ոք ունի (...) առանց պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջամտության և անկախ պետական սահմաններից՝ տեղեկատվության որևէ միջոցով տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, սրանալու և տարածելու ազատություն*: Նույն հոդվածի երրորդ մասի համաձայն՝ *այն կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության (...) պաշտպանության նպատակով*:

Կարծիքի արտահայտման ազատությունը (42-րդ հոդված) և տեղեկություններ ստանալու իրավունքը (51-րդ հոդված), ըստ էության, տեղեկատվության ազատության բաղադրիչներ են, մինչդեռ, ինչպես տեսանք, սահմանադիրը պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակով միայն կարծիքի արտահայտման ազատության սահմանափակումն է նախատեսել:

Հաշվի առնելով արձանագրվածը՝ անհրաժեշտաբար քննարկման առարկա է դառնում ռազմական բնույթ կրող տեղեկության ստացումը Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի կիրառմամբ պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակով սահմանափակելու հնարավորության հարցը:

Ներկայացնելով տեղեկատվության ազատությանը վերաբերող երկու սահմանադրաիրավական նորմերով (42-րդ և 51-րդ) երաշխավորված իրավունքների հարաբերակցությունը՝ անհրաժեշտ է հստակ տարանջատել դրանք: Այսպես, հանրային մարմիններից տեղեկություն ստանալու իրավահարաբերությունների նկատմամբ կիրառելի են և՛ կարծիքի արտահայտման ազատության, և՛ տեղեկություններ ստանալու իրավունքի նորմերը, ուստի այս դեպքում 42-րդ հոդվածի և 51-րդ հոդվածի միջև առաջացող հարաբերակցությունը կարող ենք դրսևորել որպես ընդհանուր նորմի (lex posterior) և հատուկ նորմի (lex specialist) մրցակցություն: Երկու նորմերի միջև մրցակ-

ցության (կոլիգիայի, հակասության) դեպքում կիրառելի է lex specialist-ը (համաձայն «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 40-րդ հոդվածի՝ «(...) ընդհանուր նորմի և հատուկ նորմի միջև կոլիգիաների դեպքում գործում է հատուկ նորմը»), այս դեպքում՝ 51-րդ հոդվածը: Lex specialist նորմը նախապատվություն ունի lex posterior և «մարդու համար բարենպաստ նորմի առաջնության» կանոնների նկատմամբ (Մուրադյան, Ղամբարյան, 2018, էջ 587):

Վերոգրյալից կարող ենք եզրակացնել, որ ռազմական բնույթ կրող պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկությունների ստացման համար կիրառելի է ոչ թե տեղեկատվության ազատության ընդհանուր նորմը՝ 42-րդ հոդվածը, այլ հատուկ նորմը՝ 51-րդ հոդվածը: Զուգահեռ՝ կարևոր ենք համարում նշել նաև ՀՀ-ում գործող իրավակիրառ պրակտիկան (Սահմանադրական դատարան, 2017, ՍԴՈ-1396; Սահմանադրական դատարան, 2016, ՍԴՈ-1256), ըստ որի՝ հանրային մարմիններից տեղեկություններ ստանալու իրավահարաբերությունների իրավական հիմք է ընդունվում ինչպես հատուկ նորմը՝ 51-րդ հոդվածը, այնպես էլ ընդհանուր նորմը՝ 42-րդ հոդվածը: Մինչդեռ նշված հոդվածներով կարգավորվող իրավահարաբերություններն ունեն տարբերություններ՝ ընդհուպ իրավունք սահմանափակման հիմքերը (Ավետիսյան, 2022, էջ 51):

Այնուամենայնիվ, գտնում ենք, որ առկա իրավակարգավորումների լույսի ներքո հանրային մարմիններից տեղեկություններ ստանալու իրավունքի համար կիրառելի է միայն Սահմանադրության 51-րդ հոդվածը, որը պետական անվտանգության պաշտպանությունը՝ որպես իրավունքի սահմանափակման նպատակ, չի նախատեսում:

Թեև պետական անվտանգության պաշտպանությունը 51-րդ հոդվածի իմաստով չի հանդիսանում իրավունքի սահմանափակման նպատակ, սակայն դա չի նշանակում, որ այս իրավունքը պետական անվտանգության նպատակով ընդհանրապես սահմանափակման ենթակա չէ: Սահմանադրության 76-րդ հոդվածի համաձայն՝ *ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ տեղեկատվության ազատության հիմնական իրավունքը (և՛ 42-րդ, և՛ 51-րդ հոդվածը) կարող է օրենքով սահմանված կարգով ժամանակավորապես կասեցվել կամ լրացուցիչ սահմանափակումների ենթարկվել:* «Ռազմական դրության իրավական ռեժիմի մասին» ՀՀ օրենքի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ռազմական դրության իրավական ռեժիմի առաջնային նպատակներից է հենց պետական անվտանգության պաշտպանությունը: Հետևապես կարող ենք եզրակացնել, որ ռազմական բնույթ կրող տեղեկությունների ստացումը 51-րդ հոդվածի իմաստով կարող է սահմանափակվել ժամանակավորապես՝ ռազմական դրության իրավական ռեժիմի ընթացքում:

Եզրակացություն

Ընդհանրացնելով ներկայացված հետազոտությունը՝ կարևոր ենք համարում արձանագրել, որ ռազմական բնույթ կրող պետական գաղտնիք

համարվող տեղեկությունները պետք է գտնվեն պետական խիստ վերահսկողության տակ, քանի որ դրանք անմիջականորեն առնչվում են պետական ու ազգային անվտանգությանը: Խնդիրն ավելի է ընդգծվում հատկապես ՀՀ ներկայիս ռազմական ու անվտանգային կարգավիճակում:

Պետական նման վերահսկողությունը պետք է արտահայտվի, առաջին հերթին, իրավական ամուր հենքի առկայությամբ, երբ նման տեղեկությունների ստացումն ու տարածումը չպետք է իրավական բանավեճի կամ տարրնկալումների տեղիք տա: Ռազմական բնույթ կրող պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկության ստացման արգելքը պետք է լինի որոշակի և միանշանակ: Մինչդեռ հետազոտությունը ցույց է տալիս, որ սահմանադրաիրավական մակարդակում պետական անվտանգության պաշտպանությունը չի համարվում հանրային մարմիններից տեղեկության ստացման իրավունքի սահմանափակման իրավաչափ նպատակ:

Ուսումնասիրությունը ցույց տվեց նաև, որ մի կողմից՝ տեղեկատվության ազատության բաղադրիչ այլ նորմի (42-րդ հոդվածի) կիրառմամբ հնարավոր է հասնել հանրային մարմիններից տեղեկության ստացման իրավունքի՝ պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակով սահմանափակմանը (ինչով իրավակիրառ պրակտիկան է առաջնորդվում), մյուս կողմից՝ օրենսդրական մակարդակում (օրինակ՝ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքով) ապահովվում է ռազմական բնույթ ունեցող պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկության տրամադրման սահմանափակումը: Այնուամենայնիվ, վերջիններս պետք է հենված լինեն սահմանադրաիրավական ամուր, որոշակի ու հստակ հիմքերի վրա, որը, ըստ մեզ, որոշ չափով բացակայում է: Ուստի կարծում ենք, որ ՀՀ Սահմանադրության՝ հանրային մարմիններից տեղեկություններ ստանալու իրավունքի համար անհրաժեշտ է նախատեսել պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակին ուղղված իրավունքի իրավաչափ սահմանափակում:

Հեղազոտությունն իրականացվել է ՀՀ ԳԱԱ ֆինանսական աջակցությամբ՝ «Երիտասարդ գիտնականների աջակցության ծրագրի» շրջանակներում, ծածկագիր՝ 23-YSSS-0008:

Օգտագործված գրականության ցանկ

Ավետիսյան, Է.Գ. (2022). Ընդհանուր տեղեկատվության ազատություն և հատուկ տեղեկատվության ազատություն (հայեցակետ), *Արդարադատություն գիտական հանդես*, 1/56, Երևան, «Իրավական կրթության և վերականգնողական ծրագրերի իրականացման կենտրոն» ՊՈԱԿ:

Ավետիսյան, Ռ.Գ. (2022). «Ազգային անվտանգություն. Ուսումնական ձեռնարկ», Երևան, Հայկական բանակ հրատ.:

Հարությունյան, Գ., Վաղարշյան, Ա. Ընդհանուր խմբագրությամբ (2010). ՀՀ Սահմանադրության մեկնաբանություններ, Ընդհանուր խմբագրությամբ, Երևան, «Իրավունք»:

ՀՀ Սահմանադրական դատարանի թիվ ՄԴՈ-278 որոշում, 11.01.2001թ.:

- ՀՀ Սահմանադրական դատարանի թիվ ՍԴՈ-630 որոշում, 18.04.2006թ.:
- ՀՀ Սահմանադրական դատարանի թիվ ՍԴՈ-815 որոշում, 14.07.2009թ.:
- ՀՀ Սահմանադրական դատարանի թիվ ՍԴՈ-997 որոշում, 15.11.2011թ.:
- ՀՀ Սահմանադրական դատարանի թիվ ՍԴՈ-1396 որոշում, 26.12.2017թ.:
- ՀՀ Սահմանադրական դատարանի թիվ ՍԴՈ-1256 որոշում, 23.02.2016թ.:
- Ղևոնդյան, Ա. (2011). *Ազգային շահերի հիմնահարցը Հայաստանի Հանրապետության անվտանգության ապահովման առաջնային միջավայրում*, Երևան, Հեղ. հրատ.:
- Մուրադյան, Մ., Ղամբարյան, Ա. և այլք, (2018). *Պետության և իրավունքի տեսություն: Ուսումնական ձեռնարկ. 3-րդ լրամշակված հրատ.*, Երևան, «Լուսարաց» հրատ.:
- Малько, А.В. (2011). *Стимулы и ограничения в праве: Теоретико-информационный аспект, 3-е изд.*, перераб. и доп.:
- Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: A Comparative Legal Survey*, UNESCO, Paris, France.
- Richard, M. (2000). *The constitutional protection of freedom of expression*, University of Toronto Incorporated, Toronto, Canada.

References

- Avetisyan, E. G. (2022). Y'ndhanowr teghekatvowt'yan azatowt'yown ev hatowk teghekatvowt'yan azatowt'yown (hayecaket) [Freedom of general information and freedom of specific information], *Ardaradatowt'yown gitakan handes*, 1/56, Erevan, «Iravakan krt'owt'yan ev verakangnoghakan c'ragreri irakanacman kentron» POAK (In Arm.)
- Avetisyan. R'. G. (2022). «Azgayin anvtangowt'yown. Owsowmnakan d'er'nark» [National Security. Study manual], Erevan, Haykakan banak hrat.: (In Arm.)
- Harowt'yownyan, G., Vagharshyan, A. y'ndhanowr xmbagrowt'yamb (2010), *HH Sahmanadrowt'yan meknabanowt'yownner* [Commentaries on the RA Constitution], Y'ndhanowr xmbagrowt'yamb, Erevan, «Iravownq»: (In Arm.)
- HH Sahmanadrakan datarani t'iv SDO-278 oroshowm* [Decision of the Constitutional Court], 11.01.2001t' (In Arm.)
- HH Sahmanadrakan datarani t'iv SDO-630 oroshowm* [Decision of the Constitutional Court], 18.04.2006t' (In Arm.)
- HH Sahmanadrakan datarani t'iv SDO-815 oroshowm* [Decision of the Constitutional Court], 14.07.2009t' (In Arm.)
- HH Sahmanadrakan datarani t'iv SDO-997 oroshowm* [Decision of the Constitutional Court], 15.11.2011t' (In Arm.)
- HH Sahmanadrakan datarani t'iv SDO-1396 oroshowm* [Decision of the Constitutional Court], 26.12.2017t' (In Arm.)
- HH Sahmanadrakan datarani t'iv SDO-1256 oroshowm* [Decision of the Constitutional Court], 23.02.2016t' (In Arm.)
- Ghevondyan, Al. (2011). *Azgayin shaheri himnaharcy' Hayastani Hanrapetowt'yan anvtangowt'yan apahovman ar'ajnayin mijavayrowm* [The issue of national interests in the primary security environment of the Republic of Armenia], Erevan, Hegh. hrat.

(In Arm.)

Mowradyan, M., Ghambaryan, A. ev aylq (2018). *Petowt'yan ev iravownqi tesowt'yown*: [Theory of the state and law] Owsowmnakan d'er'nark, 3-rd lramshakvac' hrat., «Low-sabac» hratarakchatown, Erevan, (In Arm.)

Malko, A.V. (2011). *Stimuly i ogranicheniya v prave*: [Incentives and restrictions in law] Teoretiko–informatsionnyy aspekt, 3–e izd., pererab. i dop., (In Rus.)

Mendel, T. (2003). *Freedom of Information: A Comparative Legal Survey*, UNESCO, Regional Bureau for Communication and Information, New Delhi. (In Eng.)

Richard, M. (2000). *The constitutional protection of freedom of expression*, University of Toronto Incorporated, Toronto, Canada. (In Eng.)

Эдгар Аветисян

Кандидат юридических наук

Рафик Аветисян

Научный сотрудник Института арменоведения Ереванского государственного университета, кандидат политических наук, доцент

ЗАЩИТА ВОЕННОЙ ИНФОРМАЦИИ КАК ГАРАНТИЯ ВОЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В эпоху изобилия информации важно дать ей одновременное правовое регулирование и оценку, что демонстрируется выполнением соответствующих научных исследований. «Неконтролируемая» информация может вызвать множество проблем как в частных отношениях, так и в государственных и международных отношениях. Необходимость исследования подчеркивается еще больше, особенно когда речь идет о контроле военной информации, необходимой для военной безопасности и обороны государства, а также правовых вопросах ее предоставления и оборота.

Проведенное здесь исследование касается характера информации военного характера, ее защиты, а также действия в условиях правовых ограничений. Последнее обсуждается в связи со свободой информации, особенно с основным правом на получение информации.

Ключевые слова: военная безопасность, информация военного характера, свобода информации, конституция, ограничение прав.

Edgar Avetisyan*Ph.D. in Law**Email: edgaravetisyan96@gmail.com***Rafik Avetisyan***Researcher at the Institute for Armenian Studies at Yerevan State University,**Ph.D. in Political Sciences, Associate professor**Email: rafik.avetisyan@ysu.am*

PROTECTION OF MILITARY INFORMATION AS A GUARANTEE OF MILITARY SECURITY

In this era of abundance of information, it is important to give it legal simultaneous regulation and assessment, which is demonstrated by the implementation of relevant scientific research. “Uncontrolled” information can cause many problems both in private relations, as well as in state and international relations. The necessity of the study is emphasized even more, especially when it comes to the control of military information essential for the state’s military security and defense, as well as the legal issues of their provision and circulation.

The study carried out here refers to the nature of information of a military nature, their protection, as well as acting under legal restrictions. The latter is discussed in relation to the freedom of information, particularly the basic right to receive information.

Key words: military security, information of military nature, freedom of information, Constitution, limitation of right.

Հոդվածը խմբագրություն է ներկայացվել՝ 2024թ. հունիսի 11-ին:

Հոդվածը հանձնվել է գրախոսման՝ 2024թ. հունիսի 13-ին:

Հոդվածն ընդունվել է տպագրության՝ 2024թ. հունիսի 19-ին: